

İÇİMİZDEN BİRİ

Aybars UNGAN:

"YAŞADIĞIM HERŞEYE HER YÖNÜYLE SAHİP ÇIKIYOR VE DENEYİM SAYIYORUM"

Söyleşi : Abdülkadir KAHRAMAN

1960'lı yılların sonunda, 1970'li yılların tümünde ve daha sonraları Elektrik Mühendisleri Odası denilince uzun yıllar Aybars Ungan yeldi akla.

Dergimizde, Oda yönetim kurullarında, teknik eleman kurultaylarında, teknik kongrelerde hepimizin adına, hepimizden çok o koşuşturdu. 1980 Eylülü sonrası Aybars Ungan'la 10 koca yıl süren zorunlu bir ayrılıktan sonra İstanbul'da görüştük. Zorunlu ayrılığın, dinginliğinin ya da yorgunluğunun bıraktığı izleri dinledik. Demokratik kitle ve meslek örgütçülüğü yılları sonrası izlenimlerini aldık. Bunca birikimiyle Aybars Ungan'la biraz dünü, biraz bugünü söyleştik.

• Üniversite sonrası ve EMO pratiği nasıl gelişti? Bu uğraşa nasıl bir süreçten sonra başladınız?

Öğrenimimi 1963 yılında tamamladım. Hemen ardından da askerlik. Bu süre o zaman iki yıldız ve ben Iskenderun'a atanmıştım. Olağan bir süreç gibiydi başlangıçta. Sonraları Kıbrıs sorunu alevlendi. 64 Haziran ve 65 Ağustos'unda olası bir savaş için hazırlanmış birliklerde ben de görevliydim. Kıbrıs üzere sefer gerçekleşmeyince pek üzülen olmadı. O günlerde derinden yaşanan savaş heyecanını anımsıyorum şimdi. Kıbrıs'a çok sonraları 74 Barış Harekatinin hemen ardından elimizde evrak çantalarıyla çıktık. Çalıştığım kurum Kıbrıs elektrik sisteminin geliştirilmesiyle ilgili proje çalışmalarının hazırlık aşamasında göndermişti bizi. Askerlikten sonra Etibank'ta proje mühendisi olarak çalışmaya başladım. TEK kurulduktan sonra enerji üretimi ve iletimiyle ilgili bölümler bu kuruma devredildi. 1982 yılında görevime son verilmeye kadar çeşitli kademelerde bulundum.

Odayla ilgim 1970 yılında başladı. Yetmişli yıllar mühendis örgütlerinin hareketlendiği, sessizlikten sıyrıldığı yıllardır. Oda yönetimlerine egemen olmaya başlayan yeni anlayış alışılmışın çok ötesindeydi. Odaların baskı grubu olarak işlevlerini yerine

getirme sürecinin başlangıcı bu tarihlerdir diyebilirim.

• Oysa Odaların kuruluşu daha eskilere dayanıyor. Bu sanki yeniden doğuş gibi...

: : Bana göre öyle. Toplumdaki politik hareketliliğin yükselmesi, yeni arayışlar, çalışanların örgütlerini ivmelendirmeye başlamıştı. Odalar da bu süreçte yeni kimlik kazandılar. Eleştirel yaklaşımlar, artan talepler önceleri o düzeyde değildi. Kuruluşlar süregelenle uyum içinde olmayı tercih etmişlerdi hep. Güvenlikli hissediyorlardı kendilerini. Bu nedenle örgütsel işlevin dönüştürülmesi eskiye çatışarak gerçekleştirilebildi.

1965-1970 arası, deyim yerindeyse benim de bilinmeyenle tanıştığım dönemdir. Düşüncelerin ivme kazandığı yıllardı bunlar. Bu birikim de, teknik elemanların ücret sorunlarından hareketle kitlesele etkinliklere, boykollara yöneldikleri bir dönemde semeresini verdi ve Odada çalışmaya başladım.

• Kendiniz mi başvurduunuz..?

! ; Hızlı bir tartışma ve eleştiri ortamı olmuştu. Bir gün bir arkadaş grubu içinde konuşurken, bu işlere konuşmakla çözüm bulunmaz, gel Oda çalışmalarına katıl dediler. Girişim böyle oldu.

• Bir elektrik mühendisinin Odada çalışması ne anlama geliyor, sizce ne anlama gelmeli...?

~ Bir insanın eğer varsa örgütüne sahip çıkması gerekli ve bu da ancak katkısıyla maddeleşebilir. Elektrik mühendisi için de aynı şey geçerli. Oda çalışması için potansiyel istek önemli rol oynuyor, benim başladığım gibi. Bunun görev bilincine dönüşmesi gerek. Ancak bu aa etkileşim süreci içinde kazanılıyor. Ben çalışmaya başladıktan, örgüt kavramıyla yakından tanıştıktan sonra üye-örgüt ilişkisine daha kapsamlı bakmaya başlaam. Biz de çevremizdeki arkadaşları özendirmeye çalıştık. Sorunların tartışılıp çözüm yollarının formüle edilebilmesi için eğer örgütsel etkinlik gereklidir diyorsak, o zaman üyelere görev düşüyor demektir. Şüphesiz ki bütün üyelerin doğrudan katılımı sağlanamaz. Anca yönlendirme, ilgi uyandırma gibi işlevler açısından da örgüte görev düşüyor.

• Bu örgütsel görevin içerdiği öge nedir sizce..?

D Bildiğinizi yineleyeyim. Odanın ilgi alanına giren konularda etkin ve tutarlı çalışmalar yürütebilmesidir. Mühendislerin hem teknik eleman hem de toplumun bir üyesi olmaktan kaynaklanan ve her aşamada uygun çözümler gösterilmesi gereken bir dizi sorunu var. Burada sıralamak ve içeriğine girmek istemiyorum. Bunlara gösterilen ya da getirilebilen çözümler, beklentilere uygun düşecek ve güven artıracaktır. Öte yandan mühendis örgütlerinin, teknik konuların yanısıra özellikle uzmanlık ala-

nına giren genel sorunlarda, kamuya açık ve öneri içeren bilgi üretimine önem vermeleri gerektiğini düşünüyorum. Bunlar geçmişte bir ölçüde yapıldı. Yinelenmesi ve geliştirilmesi gerekiyor.

• Odamızda yönetim kurulu başkanı olarak görev yaptınız, yayın kurullarında çalıştınız. Bize yönetim yıllarınızı anlatımlısınız..?

." ilk görevim yayın kurulu üyeliği idi. Bir süre sonra yazı işleri müdürlüğünü üstlendim. 1971'de yönetim kuruluna seçildim. Ondan sonra tekrar yöneticilik dönemleri yaşandı ve başkanlığa seçildim. Bu görevim 1979 hariç 1981 yılı genel kuruluna kadar sürdü. Bu tarihte yöneticilik görevinden ayrıldım. Ayrıca Oda yöneticiliği dönemlerinde Birlik Yönetim Kurulu'nda da çalıştım. 11 yıllık bir süreyi kapsıyor Oda çalışmalarım. Yayın kurulu çalışmaları ilk deneyimim. Daha önce sözünü ettiğim köklü yönetim değişikliği derginin niteliğindeki değişimle belirginleşmişti. Teknik makalelerden ayrı, uzun süre sarı sayfalar diye anılan bir bölüm açılmıştı. Bu bölümde yurt ve dünya olayları haber-yorum tarzında aktarılıyor, genel sorunlar tartışılıyordu. Derginin değiştiği konularda ele alınan çerçeve ve kullanılan dil -ki yoğun bir politik terminoloji kullanılıyordu- üyelerin farklı tepkilerine neden oldu. Alışılmışın dışına çıkıldığında sarsıntı beklemek doğal ama, bunda Oda işlevinin henüz tam netleşmesiyle biçimlenen oturmamış bir yayın anlayışının etkisi de vardı. Yayınların Oda işlevinin gerektirdiği günlük düzeyine yaklaşması, sonraki yıllarda gerçekleşebilmiştir. Bu gelişme de 12 Mart darbesiyle başlayan dönemin de etkisi oldu.

• Nasıl?

• Sarsıntı uyarıcı etki yaptı. Dar açılı, verimsiz bir çizgi izlemiş olduğumuzu düşünmeye başladık. Bir kaç yıl süren kısıtlılık ortamı, örgütsel ilkeleri irdeleyerek yeni bir öze kavuşturmak gereğini gösterdi bize. Bu mevcut ortama edilgen bir uyum değildi. Çalışmaların başka bir düzleme taşınmasını nesnel zorunluluk olarak görmeye başlamıştık. Yavaş yavaş eski anlayış terk edilmeye başlandı. Doğru diye bildiklerimizi özgün bir dille anlatmak yeterli olmamıştı. Bu da elbette zaman aldı. Arayışın başlıca

"Sorunların tartışılıp çözüm yollarının formüle edilebilmesi için eğer örgütsel etkinlik gereklidir diyorsak, o zaman üyelere görev düşüyor demektir."

yöntemi el yordamıydı çünkü. Sonra-ki çalışmaların belirgin olarak ortaya çıkan gelişkin çizgisine böyle bir düşünce ve deneyim sürecinden geçerek ulaşılmıştır. 70'li yılların ortalarına gelindiğinde üretkenlik ve yetkinlikle düzeyli yayın kadroları oluşmaya başladı. Bu kadrolar sonraki yıllarda da süren nitelikli çalışmalar yaptılar. Uzmanlık alanına giren konulardaki araştırma ve yoğun emek ürünü özel sayıları özellikle belirtmeliyim. Bugünkü kurullarınızda o dönemin deneylerinden geçmiş birlikte çalıştığımız arkadaşlar var. Katkılarına büyük değer biçiyor ve onları dostlukla anıyorum.

Yayın kurulundan sonra yönetim görevi benim için de değişik biralandı, benim için de diyorum, çünkü yöneticinin sorumluluğu farklı boyutlar taşıyor. Alınan kararlarda, seçilen uygulama yöntemlerinde hem Oda birimlerinin hem de üye tabanının perspektiflerini özenle dikkate almak gerekiyor, iki yönlü kapsamlı bir etkileme süreci söz konusu burada ve siz belirleyebildiklerinize bakılarak değerlendiriliyorsunuz. Başlangıçtaki kısa süreli yöneticilik dönemi dışında deneyimim yoktu ve yönetim aygıtının farklılaşan özelliklerini, görevlerini yeterince tanıımıyordum. Gerek duyulanlar zamanla kazanılıyor. Bu elbette bilinen bir şey. Yöneticilik deneyimini aynı zamanda kişisel bir kazanç saydığımı belirtmek istedim aslında.

• Karşılaştığımız zorluklar, sıkıntılara değinelim biraz da..

D Bir bütün olarak ele alırsak özellikle ülkemiz koşullarında bu tür görevlerin yürütülmesinde zorluklarla, engellerle karşılaşmak doğal sayılmalıdır. Beklentiler talepler eleştirel süzgeçten geçirilerek somutlanıyorsa, çatışyorsunuz demektir. Düşünce ve davranışta çatışmak, dayatılanla nesnel gereksinme arasındaki karşılıktan kaynaklanıyor. Sonuçları öncelikle örgüte ve kadrolara yansıyor. Buna, maddi olanaksızlık ve yetersizliklerden kaynaklanan güçlükleri de eklemek gerekir.

Yayın ve yönetimde bulunduğum süreye içerisinde, bu kapsamda ele alınabilecekler var. Özellikle başlarda çok sınırlı kadrolarla çalışmak zorunda kaldık, eleman azdı. Büro hizmetlerini de yüklenmek durumundaydık.

*"Suskun, talebi ve beklentisi olmayan, Herşeye razı bir toplum yaratmak Hedeflendi**"*

Yetişkin, yeterli sayıda emek veren kadroların oluşması zaman aldı. Bir yandan da yasal kovuşturmalarda uğraşmak zorunda kalıyorduk. Örneğin, yönetici arkadaşlar yargı ile yüz yüze gelmişler ve iki hafta gözaltında tutulmuşlardı. Daha sonra 12 Mart'ın başlarında, dergide yayınlanmış bazı yazılar gerekçe gösterilerek benim hakkımda da dava açıldı. Yazı işleri müdürü idim o zaman. O dava altı ay sürdü ve lehimde sonuçlandı. Yanı sıra, örgüt içinden kaynaklanan olumsuzluklar, -gerginlikler de yaşandı. Özellikle 1975'ten sonra hareketlilik artmıştı. Üye tabanındaki farklı eğilim ve anlayışlar örgüte yansıma-ya, yönetimde söz sahibi olma istekleri yoğunlaşmaya başlamıştı. Düşünce ve yöntem ayrılıkları, Odanın demokratik işlevinin nitelik ve derinliğine ilişkin farklı değerlendirmelerden kaynaklanıyordu. Bu durum, kadroların, yönetimi, kendi anlayışları doğrultusunda şekillendirebilmek için Oda somutunda saflaşmalarına ve enerjilerini harcamalarına neden oldu. Bu durumda, ortak bir anlayış çevresinde birlik düşüncesinin geliştirilmesi ve yaygın bir temsili yapının oluşturulması için çabalamak gerekiyordu. Bu bir ölçüde başarılı diyebilirim. Odanın nesnel konumu ve işlevi özel yaklaşımlardan bağımsızdır ve eylemi demokrasi perspektifinin genel yönelimlerine uyum sağlayacak biçimde saptanmalıdır. Sanırım bunun önemi ve gerekliliği her dönemde geçerliliğini koruyacaktır.

• Oda yönetiminde bulunduğunuz yılların Türkiye'si nasıldı, bugünle karşılaştırır mısınız?

• Yanıtın kapsamı çok geniş. Tüm süreçlerin karşılaştırılması gerekir. Genelde bir kaç söz söyleyebilirim.

Yapısal bir iyileşmeden bile söz edilebilecek olanaklı görünmüyor. Bu anlamda bir gelişme yok. Tersine bunların derinleştiği söylenebilir ve bunun faturası yine topluma çıkarılıyor. Daha kalabalık bir fatura. 12 Eylül darbesi, iddialarının tersine tutuculuğun pekişmesini ve daha da ku-

rumlaşmasını amaçlıyordu. Demokratik kurumlar, örgütler sürekli ve sistemli bir baskı altında tutuldular. Hukuksal yapı daha geri noktalara çekildi. Bir yetkilinin sözlerini anımsıyorum. "Amacımız, toplumun depolitize edilmesidir" demişti. Bu herşeyi açıklıyor. Toplumun gereksindiği kadar değil, geleneksel yapının işine geldiği kadar demokrasi. Çağ atlamak bir yana çağın gerisinde kalmak için özel çaba harcanıyor.

Amaçlanan yalnız daha baskıcı bir yapı oluşturmak değildi. Bunu sağlamak için insan malzemesi tahrip edildi, ilişkiler parçalandı, örgütsüzlük, köşe dömecilik, nemelazımcılık özendirildi, yılgınlık, korku yaygınlaştırılmaya çalışıldı. Suskun, talebi ve beklentisi olmayan, her şeye razı bir toplum yaratmak hedeflendi. Etkilerinin toplumun her katına yayıldığı söyleyebiliriz.

• Geleceği nasıl görüyorsunuz?

İl Şüphesiz tepki de boy atıyor. Toplumsal muhalefeti yok etmek olanaklı değil. Anti demokratik süreçler karşısını da harekete geçiriyor. Ben, gelişmenin nesnel yasallığına olan inancımı koruyorum.

• Tekrar size dönelim. Barış Derneği kovuşturması nedeniyle bir dönem yurt dışında yaşadınız. O günleri, göçmenlik yaşamınızı anlatır mısınız.?

[1 1980 Nisanında Barış Derneği yönetim kuruluna seçilmişim. Darbeden sonra faaliyet durduruldu. 1982 Şubatında yargılanma istemiyle tutuklanarak İstanbul Maltepe Askeri Cezaevi'ne kapatıldık. Bunun üzerine o zamanki TEK yönetimi davanın sonucunu beklemeden, en hafif deyişle işgüzarlık ederek disiplin kurulu kararıyla işime son verdi. TEK, yönetimi, henüz ortada bir mahkeme kararı yokken, 17 yıldır sürdürdüğüm görevime iki satırlık bir yazıyla son vemekte hiç tereddüt etmemişti.

Tutukluysen dava açıldı. Sorgulama aşaması bitince yıl sonunda tahliye edildik. Dava bir süre tutuksuz devam etti. 1983 Kasımında askeri mahkeme hapis cezasıyla birlikte tekrar tutuklama kararı aldı ve duruşmada bulunanlar Metris'e kapatıldılar. Bu arada mahkeme değişti, dava genişletildi. 1986 Mayısında mahkeme çoğunluğa beraat verip tahliye kararı aldı. Ancak, savcılık itiraz etti

“Barış kavramına ceza biçilince yurt dışına çıkmak zorunda kaldım. Göçmenliğin ne denli zor bir zenaat olduğu yaşanırken anlaşılıyor. Önce kendinizi bir bilinmezliğin içinde buluyor. Soyutlanmış hissediyorsunuz. Başlangıçta geçerli bir göçmenlik statüsü kazanmak için ayrı bir uğraş vermek de gerekti. Kendinizi ve oradaki varlık nedeninizi inanılır bir biçimde kanıtlamak zorundasınız. Herhangi bir sıfat geçerli değil”

ve dava henüz sonuçlanmış değildi. Yargıtayın kararı bekleniyor. Yargılamanın seyri özetle böyle.

Barış kavramına ceza biçilince yurt dışına çıkmak zorunda kaldım. Göçmenlik yaşamı 1989 sonuna kadar yaklaşık 5 yıl sürdü. Göçmenliğin ne denli zor bir zenaat olduğu yaşanırken anlaşılıyor. Önce kendinizi bir bilinmezliğin içinde buluyor. Soyutlanmış hissediyorsunuz. Başlangıçta geçerli bir göçmenlik statüsü kazanmak için ayrı bir uğraş vermek de gerekti. Kendinizi ve oradaki varlık nedeninizi inanılır bir biçimde kanıtlamak zorundasınız. Herhangi bir sıfat geçerli değil. Hemen her türlü göçmen "politik sığınmacı" yaftası takıp, kendisine bir yer aradığından, bir süre sonra bu yola başvurulmuş. Bir yıla varan bir uğraştan sonra ancak idari mahkeme yorumuyla, kabul edildim. Gözaltı, göçmen kampı, sonraları tanınan serbest dolaşma hakkı, bakanlık sorguları, mahkeme başvurusu gibi olaylarla geçen ilk yıl aynı zamanda bir alışma dönemi oldu. Bu süre içinde orada yerleşmiş olan pek çok kişiden ve Uluslararası Af Örgütünden destek gördüm. Dostça bir dayanışma olmaksızın ilk ağızda karşılaşılan güçlüklerin üstesinden gelmek olanaksız gibi.

• Sonraki Yıllarınız?

! ; Sorunlar bitmiyor. Ayakta kalabilmek için iş bulmanız gerek. Göçmenlik statüsü, yaş, mühendislik tescil prosedürü gibi nedenlerden ötürü düzenli bir iş sahibi olamadık. Ancak, sosyal destek fonlarından yararlanabildim ve zaman zaman gözetim firmaları adına kalite kontrol mühendisliği yaptım. Maddi yönden ciddi sıkıntılarla karşılaşmadığımı

söyleyebilirim Ama sorunun bir de duygusal, toplumsal boyutu var. İşte bu noktada dayanmanız gerekiyor, insan ilişkileri bazı yönleriyle bizim alıştığımızdan çok ilişkiler, kişilikler uygar nitelikler taşıyor ama kalıcı dostluklar kurmak, ilişkileri, derinleştirmek pek kolay olmuyor ve siz yabancı olduğunuzu sürekli hissediyorsunuz. Uzun süre yurt dışında kalmalar sanırım benzer şeyler yaşamışlardır. Ancak, beklentiler, doyumsuzluklar yaşama katılmaya engel olmalı. Ortama uyum sağlamak ve aktif tutum almak gerekli. Bu şekilde kendinizi sürdürmek, kişisel kazanımlar hedeflemek zorundasınız. O toplumun dilini, kültürünü tanımak, bilgi edinmeye çalışmak türünden bir uğraştan kaçınanlar da var. Ben içinde yaşadığım dünya ile olanaklar ölçüsünde iletişim kurmaya çalıştım.

• Bunlar hiç başıma gelmeseydi diye düşündüğünüz oldu mu?

! . Hayır. Ne o zaman, ne de şimdi. Öncelikle yararsız işler peşinde koşmadığımızı inanıyorum. Ayrıca, öğrenmeye çalıştığınız sürece böyle düşünemezsiniz. Yaşadığım her şeye her yönüyle sahip çıkıyor ve deneyim sayıyorum.

• Son bir soru; Bugünden geçmişe baktığınızda, şunu yapmasaydık ya da başka türlü yapsaydık dediğiniz oldu mu?

[! Evet. Yaşarken de şöyle yapsak, bu yanlış, bu daha doğru demeye alıştık. Başta yayın politikasıyla ilgili söylediklerimi örnek sayabilirsiniz. Öte yandan, insan geçmişte kalanları değerlendirirken hesaplaşmalara da girer. Hataları saptıyor ve eleştirel bir bakışla sonuç çıkarabiliyorsanız, bu yararlıdır. Ama hiç bir yararı olmayan, bizi yalnızlaştıracak yazıklar-malardan kaçınmak gerek. Geçmişteki pratiği gözönüne getirdiğimde şimdi onayladıklarımın yanısıra alternatif çerçeveler, doğrultular önerebilirim. Ancak geçmişe, yaşadığımız süreçlerin belirleyici özelliklerini temel olarak bakmak gerektiğini düşünüyorum. Nesnellikten söz ediyorum ve ancak öyle ve o kadar olabilirdi demek istiyorum. Bu güne de, geride kalmış dönemlerde çıkaracağımız derslerin ışığında bakmak gerekir. Gelişim mantığının insan bilincine yüklediği bu görev benimsemelidir bence de.....

